

międzynarodowego, aktualnym wyzwaniom polityki bezpieczeństwa w wybranych regionach oraz jej wpływem na rozwój takich obszarów, jak handel międzynarodowy, przestępczość zorganizowana czy sztuczna inteligencja, w świetle raportu i obrad konferencji, a także ich zestawienie z rozwojem sytuacji międzynarodowej.

Максим Пендюра
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії держави та права,
Національна академія внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАНУ ЗАГРОЗ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ДЕРЖАВИ: РЕАЛІЇ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Швидкий процес інформатизації цивілізацій XXI століття, робить інформацію ключовим об'єктом у всебічному житті людини та громадянина. Про важливість інформаційних правовідносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства та загалом держави, свідчить робота з інформацією, а саме її одержання, зберігання, використання та поширення. Усі процеси, що відбуваються з нами, виробництво товарів та послуг, їх розподіл, збут, створення і використання сучасних новітніх технологій, дистанційна освіта, інформатизація виборчого і податкового процесу, впровадження у документообіг електронного підпису, тощо ніяк не можуть існувати без використання інформації. Результатом цього є тотальна, певною мірою навіть хвороблива залежність людини від інформації. Тому вивчення процесу інформатизації суспільства та ризиків і загроз в ньому є необхідністю сучасного прогресу людства.

Сучасна епоха побудови інформаційного суспільства, тобто суспільства, в якому більшість працездатного населення залучена до інформаційної сфери, сприяє розвитку нових форм і способів досягнення країнами політичних, економічних та інших цілей в геопросторі. Не дивно, що в системі національної безпеки розвинених країн передбачено реалізацію національних стратегій (програм) національної безпеки, до яких входять політичні, воєнні, економічні, соціальні, інформаційні й інші стратегії. Особлива роль при цьому належить саме інформаційному напрямку.

Інформаційні стратегії набувають вирішального значення у разі реалізації політичних програм співдружності або своєрідної “зброї”, якщо йдеться про стратегію суперництва. Останнім часом визначальної ваги інформаційна безпека набуває у війсьній сфері й ще більше актуалізує наше питання, оскільки Україна фактично ось вже п’ятий рік знаходиться у стані війни. Безпосередньо у війсьній справі рівень інформаційного потенціалу все більшою мірою обумовлює оперативність прийняття рішень, структуру і якість озброєнь, оцінку рівня їх достатності, дієвість пропаганди, ефективність дій союзників і власних збройних сил і, в підсумку, результат збройного протистояння. Концепція тотальної війни в традиційному розумінні себе зживає. Проте настає епоха так званих “цивілізованих” війн (можна сказати прихованих а тому вкрай небезпечних), в яких політичні й економічні цілі досягаються не прямим збройним втручанням, а з використанням нових форм насилля та підризу могутності противника зсередини. Отже, у сучасному суспільстві одним з основних джерел загроз національній безпеці держави, на нашу думку, стали “нетрадиційні” (гібридні), зокрема інформаційні війни.

У сучасних умовах Україна, як країна, що знаходиться у стані збройного протистояння, є об’єктом різнобічного, безперервного інформаційно-психологічного впливу, що обумовлено її геополітичним положенням і наявністю політичних, економічних, промислових, екологічних та інших інтересів щодо нашої держави з боку розвинених країн та сусідніх держав, що зумовлює велику ймовірність втягнення її в інформаційну війну [1]. У цьому контексті проблеми забезпечення інформаційної безпеки, національних інтересів останнім часом набувають усе більшої ваги. Згідно зі ст.17 Конституції України, забезпечення інформаційної безпеки держави стоїть на одному рівні із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, забезпеченням її економічної безпеки як найважливішими функціями держави [3]. Державна політика забезпечення інформаційної безпеки України є невід’ємною складовою державної політики національної безпеки України і являє собою офіційно прийняту систему поглядів та практичну діяльність органів державної влади і управління, спрямовану на забезпечення такого стану соціальних суб’єктів, при якому дія будь-якої інформаційної загрози не призводить до зниження рівня їх інформаційної безпеки нижче припустимого, небезпечного з високою ймовірністю реалізації негативних інформаційних впливів [1; 2]. Нині кожний громадянин України має володіти високим рівнем

свідомості і культури у сфері інформаційної безпеки країни, суспільства, особистості, глибоко розуміти механізми інформаційного (інформаційно-психологічного впливу) та захисту від нього. Стан захищеності буде тільки тоді співрозмірним викликам і загрозам, коли суспільство буде високоосвіченим та володіти достовірною інформацією.

На жаль, як вбачається із сучасних реалій, неефективність державної інформаційної політики, кризовий стан економіки країни, створюють передумови для ескалації загроз інформаційній безпеці України. За окремими ознаками, рівень інформаційної безпеки в Україні наближається до критичної межі, за якою – втрата демократичних принципів і засад діяльності держави, повернення до авторитаризму, ізоляція України на міжнародній арені. Сьогодні саме чинники політичного характеру провокують ескалацію головних загроз інформаційній безпеці, ставлять під сумнів реалізацію прав українських громадян на свободу слова. Передусім, це впровадження політичної цензури, тиск на ЗМІ, прояви політичного екстремізму стосовно журналістів, недостатня відкритість органів державної влади для громадського контролю, перетворення ЗМІ на засоби масової пропаганди. В існуванні політичної цензури впевнена переважна більшість громадян України; проблема свободи слова в Україні отримала розголос в міжнародних організаціях. Існування політичної цензури суперечить демократичним перетворенням у суспільстві, обмежує права громадян на отримання та поширення інформації, формує в світі імідж України як недемократичної держави. Окрім цього, низький економічний рівень життя громадян України обмежує їх доступ до інформації. Обмеження доступу широких верств населення до інформації спричиняє «внутрішнє» звуження інформаційного простору України, стримує розвиток інтелектуального потенціалу суспільства. В інформаційному просторі України існують чинники негативного (іноді деструктивного) впливу на суспільну свідомість і психіку громадян, що уможливорює маніпуляцію свідомістю людини і може мати негативні суспільні наслідки. Результатом дії цих чинників є руйнування високих моральних цінностей, духовного здоров'я українця.

Органи державної влади залишаються недостатньо відкритими для громадського контролю, що порушує права громадян та юридичних осіб на отримання достовірної інформації, унеможливорює створення зворотних зв'язків між владою та громадськістю, є свідченням неефективності державної інформаційної політики. Недосконалою є

правова база, що регламентує використання новітніх інформаційних технологій та визначає нові види злочинів, вчинених з їх використанням. Численні факти порушень чинного законодавства свідчать про його неефективність. Неузгодженими є принципи національного законодавства в інформаційній сфері з нормами міжнародного права. Витік таємної, конфіденційної та іншої інформації з обмеженим доступом становить реальну загрозу інформаційній безпеці України. Її ескалація може призвести (і призводить) до значних втрат політичного, економічного, воєнного та іншого характеру для держави, завданням шкоди юридичним особам і громадянам України.

Таким чином, з урахуванням вище окреслених реалій, на нашу думку, необхідно в процесі формування й розвитку інформаційного простору України висунути та зреалізувати такі цілі: надання можливості громадянам і громадським організаціям на законних підставах здійснювати контроль за діяльністю органів державної влади й органів місцевого самоврядування; підвищення рівня правосвідомості і культури, ділової й суспільної активності громадян шляхом надання їм вільного доступу до правових і нормативних документів, які визначають їхні права та обов'язки, а також, рівної можливості скористатися відкритою науково-технічною, соціально-економічною, суспільно-політичною інформацією, інформаційними фондами сфер освіти і науки, культури тощо; побудова сучасного інформаційного суспільства в Україні та її входження в світове інформаційне співтовариство за умов забезпечення захисту всіх елементів національного інформаційного простору, прав і свобод суб'єктів України, що діють у ньому, як важливому чинникові збереження інформаційного суверенітету України.

Список літератури

1. Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>
2. Закон України «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 року <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
3. Конституція України. прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України.— 1996.— № 30.— Ст. 141. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>